

Рішення
спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Олександр ШАМОТА**, 1998 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2021 році Національний університет «Одеська юридична академія», здобув кваліфікацію: ступінь вищої освіти магістр, галузь знань «Право», спеціальність «Право», працює асистентом кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», виконав акредитовану освітньо-наукову програму Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса (ОП 37284 Право (081 Право)).

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Національного університету «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса, від 04.07.2025 року № 2082-10, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради	Ірини ДАВИДОВОЇ , д.ю.н., професорки, професорки кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Рецензентів:	Катерини ГЛИНЯНОЇ , к.ю.н., доцентки, доцентки кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»; Миколи МАТІЙКА , к.ю.н., доцента, доцента кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Офіційних опонентів:	Сібілли БУЛЕЦИ , д.ю.н., професорки, завідувачки кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Галини АНІКІНОЇ , к.ю.н., доцентки, професорки кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

на засіданні «25» серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» **Олександру ШАМОТІ** на підставі публічного захисту дисертації «**Правове забезпечення гендерної рівності в сімейних правовідносинах**» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Національному університеті «Одеська юридична академія», Міністерства освіти і науки України, м. Одеса.

Науковий керівник – Оксана САФОНЧИК, докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що проведено перше у вітчизняній цивільно-правовій науці системне, комплексне дослідження правового забезпечення гендерної рівності, на основі якого було обґрунтовано нові наукові положення та розроблено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження підтверджується наступними висновками, рекомендаціями і пропозиціями.

Уперше:

- запропоновано під гендерною рівністю у сімейному та цивільному праві розуміти рівний правовий статус жінок і чоловіків, рівні можливості для реалізації цього правового статусу, які дозволять фізичним особам, незалежно від їхньої статі (жінкам або чоловікам), вільно використовувати свої здібності для участі у відносинах, які врегульовані сімейним та цивільним правом, а також для охорони і захисту майнових і особистих немайнових прав фізичних осіб, незалежно від їх статі;

- проведено співвідношення правових категорій «правове регулювання гендерної рівності», «правова охорона гендерної рівності» та «правове забезпечення гендерної рівності», у зв'язку з чим зроблено висновок, що правове забезпечення гендерної рівності є ширшою категорією, яка включає в себе правове регулювання гендерної рівності, в тому числі розробку та прийняття нормативно-правових актів, їх здійснення, контроль за їх виконанням, правову охорону гендерної рівності, матеріально-технічне забезпечення, ідеологічне, економічне забезпечення тощо. У зв'язку з чим під правовим забезпеченням гендерної рівності в сімейних правовідносинах слід розуміти певну сукупність заходів, спрямованих на розробку та прийняття правових умов для здійснення особистих немайнових та майнових прав та обов'язків учасниками сімейних правовідносин, захисту та гарантування прав та охоронюваних законом інтересів учасників сімейних відносин, а також для забезпечення функціонування правової системи в цілому та в сімейному праві зокрема;

- зроблено висновок, що загалом чинне сімейне законодавство України взагалі та СК України зокрема, відповідає принципам, на яких будується гендерна рівність прав та обов'язків у сім'ї та суспільстві учасників сімейних правовідносин, однак деякі його положення є суперечливими з погляду забезпечення принципу гендерної рівності;

- з метою забезпечення такого стратегічного напрямку, як гарантування рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, в тому числі в сімейних правовідносинах, запропоновано вжити заходів для вирішення проблем в сфері гендерної рівності. Основними проблемами є: 1) нерівність економічних можливостей жінок і чоловіків, розподілу сімейних обов'язків; 2) не завжди однакові можливості в сфері оплати праці та участі у політичному житті; 3) наявність гендерних стереотипів у суспільстві; 4) глобальні виклики суспільства (наприклад, воєнний стан тощо). У зв'язку з цим запропоновано на державному та місцевому рівнях прийняти комплексні цільові програми забезпечення гендерної рівності із врахуванням правових, організаційних, економічних, кадрових, ідеологічних, освітніх аспектів тощо, а також вжити відповідних заходів щодо формування належного рівня правової свідомості, правового виховання, підвищення рівня правової культури в зазначеній сфері;

- на підставі аналізу міжнародного та українського законодавства, можна зазначити, що: 1) гендерну рівність за своєю суттю, тобто рівність між жінками та чоловіками, слід відносити до нормативно закріплених рівних прав і обов'язків, а також рівних можливостей і для жінок, і для чоловіків; 2) з погляду гендерної рівності саму рівність слід визначати не у розумінні однаковості жінок і чоловіків, а як рівність прав та обов'язків останніх, у тому числі їх можливостей незалежних від їх статі; 3) гендерна рівність передбачає врахування існуючих пріоритетів, інтересів і потреб жінок і чоловіків, визнаючи різноманітність їхніх груп; 4) гендерна рівність стосується осіб обох статей і жінок і чоловіків, та не повинна розглядатися як один із проблемних аспектів участі жінок у сімейних та цивільних правовідносинах; 5) гендерна рівність виступає умовою для соціально-орієнтованого постійного розвитку держави, і водночас проявляється на рівні прав людини;

- запропоновано посилити цивільно-правову відповідальність за порушення гендерної рівності, яка може застосовуватися: 1) по відношенню до одного із учасників сімейних правовідносин (наприклад, одного з подружжя, батька чи мати дитини); 2) по відношенню до інших осіб (наприклад, можливість накладення санкцій та штрафів на суб'єктів, які порушують принцип гендерної рівності і не є учасниками сімейних правовідносин. Це може включати адміністративні штрафи, скасування ліцензій або інших дозволів, а також призупинення діяльності юридичної особи на певний термін). У зв'язку з чим запропоновано внести зміни та доповнення до ч. 6 ст. 7 СК України та викласти її у наступній редакції: «...6. Жінка та чоловік мають рівні права та обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї. Порушення принципу гендерної рівності є підставою для відшкодування матеріальної та/або моральної шкоди»;

- доведено, що принцип гендерної рівності подружжя у сімейних відносинах виражає сутність відносин, які регулюються сімейним правом, визначає соціальне призначення та зміст норм сімейного права, що регулюють особисті немайнові правовідносини подружжя і тісно з ними пов'язані майнові правовідносини, виступають основою для вдосконалення сімейного законодавства та досягнення однаковості судової практики;

удосконалено:

- визначення майнових правовідносин в сімейному праві в частині акцентування уваги на юридичній та гендерній рівності чоловіка та жінки, у зв'язку з чим запропоновано майнові відносини в сім'ї розуміти як відносини, що мають майново-вартісний характер, засновані на юридичній та гендерній рівності чоловіка та жінки щодо належності майна, а також у зв'язку з відповідальністю чоловіка та жінки за зобов'язаннями перед третіми особами;

- висновок про те, що з саме на рівні практики Європейського Суду з прав людини первісно визнано, що право на однакове ставлення, зокрема за ознакою гендерної рівності, є одним із основних прав людини;

- теза про те, що юридична природа принципу сімейного права в сфері забезпечення гендерної рівності проявляється у єдності двох аспектів: об'єктивного та суб'єктивного, в частині конкретизації таких випадків;

дістало подальшого розвитку:

- теза про те, що ключовим у розумінні дотримання гендерної рівності у сімейних відносинах, у частині реалізації особистих немайнових батьківських прав виступає те, що реалізація та здійснення чоловіком та жінкою батьківських прав на засадах рівності, виключно в інтересах дитини, одночасно є обов'язком кожного з батьків, який виконується чоловіком і жінкою у рівному ступені незалежно від перебування в шлюбі;

- теза про те, що однією із засад сімейного законодавства є принцип рівності чоловіка і жінки, який поширюється як на коло питань щодо виховання дітей, на реалізацію особистих немайнових та /або майнових прав подружжя, прав кожного з подружжя під час укладання шлюбу, під час перебування у шлюбних відносинах та під час припинення шлюбу тощо;

- теза про те, що цивільно-правова відповідальність за порушення принципу гендерної рівності в Україні є важливим інструментом для забезпечення дотримання гендерних прав і заборони дискримінації в частині розширення заходів, які сприятимуть забезпеченню гендерної рівності, серед яких продовження розвитку законодавства, підвищення громадської свідомості та залучення населення до активної підтримки і просування цінностей гендерної рівності в усіх сферах життя тощо;

- теза про те, що принцип гендерної рівності пов'язаний з іншими принципами сімейного права, вирішенням внутрішньо-сімейних питань за взаємною згодою, рівністю прав та обов'язків батьків, які за своєю значимістю рівноцінні з досліджуваним принципом. У зв'язку з чим зроблено висновок, що визначення місця та ролі принципу гендерної рівності серед рівнозначних принципів сімейного права дозволяє досягти однаковості прийняття рішень у правозастосовчій практиці.

Дисертація виконана українською мовою.

За змістом дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою КМУ від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 15 наукових публікацій, у тому числі 5 статей, опублікованих у наукових періодичних фахових виданнях категорії «Б», перелік яких затверджено МОН України, 10 тез доповідей на наукових та науково-практичних конференціях:

Шамота О. Цивільно-правова відповідальність за порушення принципу гендерної рівності в Україні. *Юридичний вісник*. 2023. №2. С. 135-142

Шамота О. В. Актуальні питання захисту суб'єктів сімейних відносин у разі порушення принципу гендерної рівності. *Часопис цивілістики*. 2023. Вип. 48. С. 48-53.

Шамота О. В. Особливості забезпечення гендерної рівності при реалізації немайнових прав учасників сімейних правовідносин. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Вип. 2. С. 25-29

Шамота О. В. Поняття гендерної рівності та особливості її забезпечення при реалізації майнових прав учасників сімейних відносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2023. №62. С.57-60

Шамота О. В. Забезпечення гендерної рівності в сфері сімейних правовідносин за законодавством деяких зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №6. С. 208-210.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили свої зауваження:

Ірина ДАВИДОВА, д.ю.н., професорка, професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», зазначила, що голова не подає ні відгук, ні рецензію, тому хоче висловити свою думку, що дисертант – аспірант кафедри, на якій вона працює, де слухали багато разів і частинами і повністю роботу і та робота, яка вийшла на захист, відповідає всім встановленим вимогам і методологічно і, звернула увагу, що завжди хочеться побільше прикладів з практики, проте вони наявні в роботі, там також достатня кількість джерел і наукових публікацій, відзначила, що Олександр Володимирович не лише приймав участь в конференціях, але й в багатьох конференціях був в організаційному комітеті, тому дуже чітко слідує за всіма тенденціями в науковому просторі та організовує роботу наукову студентів, що також, на її погляд, є елементом розвитку, коли завжди можна побачити щось нове, оскільки кожен студент щось нове пропонує, інтегруючи це все та допомагаючи студентам, через що формується якась додаткова позиція з приводу того, на що ще можна звернути увагу. Зробила висновок, що робота відповідає вимогам, новизна є, висновки обґрунтовані, тому висловила думку, що вказана робота відповідає всім вимогам, а автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Катерина ГЛИНЯНА, к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», критичні зауваження виклала у письмовій формі у наданій рецензії та оголосила під час виступу, у дискусії зазначила, що Олександра Володимировича знають рецензенти та голова трошки більше, ніж офіційні опоненти, проте всі погоджуються, що він дуже уважно підійшов до теми дослідження, роботи, враховуючи, що він є аспірантом кафедри та викладає на ній, він завжди бере участь в наукових конференціях, уважно ставиться до тем, які доповідає на конференціях і взагалі відзначила, що здобувач є дуже відповідальною людиною, зазначила, що він повністю виконав план, який був поставлений, висловила сподівання, що всі питання та пропозиції, які він надав, будуть надалі ним розвиватися та всі неодноразово ще побачать його виступи на конференціях, статті та можливо в майбутньому – докторську дисертацію. Вказала, що дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає всім вимогам, які ставляться до робіт такого рівня, а автор цієї роботи – Олександр Володимирович, на її погляд, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Микола МАТІЙКО, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», критичні зауваження виклав у письмовій формі у наданій рецензії та оголосив під час

виступу, у дискусії зазначив, що приєднуючись до загальної позитивної думки щодо дисертації Олександра Володимировича Шамоти, хоче звернути увагу на те, що автор доволі цікаво підійшов до тематики через явище забезпечення, тобто він розглянув питання під широким кутом зору, що надало можливість звернути увагу на багато практичних аспектів. Підсумовуючи зазначив, що робота виконана на достатньому науково-теоретичному рівні, відповідає всім вимогам, які ставляться до такого роду робіт, вимогам законодавства, а автор – Шамота Олександр Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Сібілла БУЛЕЦА, д.ю.н., професорка, завідувачка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», критичні зауваження виклала у письмовій формі у наданому відгуку та оголосила під час виступу, у дискусії зазначила, що хоче підкреслити те, що робота є цікавою, дисертант тримався блискуче та під час всього захисту з першої хвилини своєї презентації до останньої відповіді на запитання демонстрував впевненість, спокій та абсолютне володіння матеріалом. Вказала, що велике задоволення приносило спостереження за тим, як дисертант вільно оперує термінами, аргументує свою позицію, майстерно відповідає на питання, які були поставлені та «тиск» захисту витримав з гідністю, переконав в тому, що володіє глибокими знаннями і відповідно має неабиякі ораторські та дискусійні навички. Зазначила, що вважає, що Шамота Олександр Володимирович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії.

Галина АНІКІНА, к.ю.н., доцентка, професорка кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, критичні зауваження виклала у письмовій формі у наданому відгуку та оголосила під час виступу, у дискусії зазначила, що погоджується з тим, що блискуче дисертант тримався, надав ґрунтовні, розлогі відповіді на кожне зауваження, навіть коли щось було незрозуміле і рецензенті чи офіційні опоненти хотіли більш докладно зрозуміти якийсь аспект, то під час публічного захисту дуже добре все пояснив Олександр Володимирович щодо того, що він хотів сказати тими чи іншими положеннями дисертаційної роботи. Звернула увагу на те, що вдалося автору зацентувати увагу на тих практичних проблемах, які мають місце в сьогоденні, звернути увагу на тих проблемах, що стосуються гендерної рівності, зацентувати увагу саме на тих аспектах, коли відбувається порушення гендерної рівності, що стосуються і чоловіків, і жінок саме в сучасних умовах, в яких ми живимо. Відмітила, що все вдалося авторові зробити. Зробила висновок про те, що дисертація є науковою роботою, яка відрізняється оригінальністю, цілісністю, має високий науковий рівень, а також у своїй дисертації автор застосував широкий

спектр джерел, розглянув законодавство, національну судову практику, а також звернула увагу на те, що дисертація відповідає усім вимогам, які встановлені, та дійсно, Шамота Олександр Володимирович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради,

«Проти» - немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Олександр ШАМОТІ** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Ірина ДАВИДОВА